

הדרוש השני

"אהבתי אתכם" [לפרשת תולדות]

"אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו הלא את עשו ליעקב נאם ה' ואהב את יעקב, ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר" (מלאכי א ב-ג).

פשוט הכתוב מראה כי אהבת ה' יתברך אותנו תנודע מצד מה שהיה עשו שוה ליעקב באהבה, ולזה היה ראוי שישוה עמו בנחלה, ולא נהיה כן, אבל אהב את יעקב להיות מברכת ארצו ונחל עשו נחלה מבהלת. וזה מתמיהה, כי אין חק ה' יתברך כחק האב המנחיל, אשר בן מביש ומחפיר בתוך אחים יחלק נחלה, אבל חקו - להנחיל אוהביו יש ומקלליו יכרתו, מאין פנות אל שאר בשרם, כי אחותם וקרבתם למה לו.

ולזה אהשב, כי מצד שטבע ענין עשו חיב להיותו ראשית צרינו על כל שארית הגויים, מצד היותו אח ליעקב כמו שאפרש, אמר הכתוב, כי במה שאהב את יעקב והביאו אל מנוחתו, ועשו גרש מן גוי, נודע חסדיו ורב טוב לבית ישראל. והוא: כי בכל עמים רבים לא ימצא ראוי לנטר עברה וקנאה בממשלת ישראל כעשו, כי שארית הגויים אשר קדמו לאברהם כבר ראו כי בו בחר ה' יתברך, וזרעו ראוי להיות יורש עצרו, ולכן לא תרע עינם בממשלתו כלל, וכן ראוי להיות דבר האמות המסתעפות ממשפחת אברהם לבל יקנאו בזרע יצחק, אבל יחלקו כבוד לבני הגבירה, כי כן למדום אבותם, ולזה מונחים בטבעם - לא ירעו ולא ישחיתו קדש ה' יתברך אשר אהב. אבל עשו, להיותו אח ליעקב בן כבודו כמוהו, תרע עינו באחיו ובבן אמו - מתנשא עליו יתן דפי, אם לא ישיב ה' יתברך אחרו מינו באהבתו את יעקב. ולזה אמרו כי משלות ארמנות יעקב והיות ערי עשו שממה, וכי לא נתנו ה' יתברך להרע עמו, ויבחר ביעקב כי ה' אהבו, כי לא מצא יעקב און, (לא) [לו] יעמיק להשחית ביעקב בקנאו את קנאותו.

ועל זה הצד יובן מה שדרשו רבותינו זכרונם לברכה בפרק קמא ד"מגלה" (ו א) שאי אפשר שיהיו שניהם שוים בגדלה, אבל - "אמלאה החרבה" (יחזקאל כו ב) - אם "מלאה" זו "החרבה" זו. ויש לשאל: למה יחייב זה באדם מכל הגויים. אבל זה על הצד שפתיבתו עם תוספת באור, והוא: כי מצד שאין גוי שראוי שיקנא ביעקב, יהיה אפשר שימשל ממשל רב גם בהיות מושל בישראל, כי ממשלת הגויים בארצותם ללשוונותם לא תעיק לישראל כלל, כי דבר אין להם עמו. אך עשו, (לא) [לו] תמצא ידו, יגבה לבו להתנשא על אחיו כי הוא הבכור ובנחלתו יתעבר, לאמור: גם אנכי יורש עצרו, כי אב אחד לכולנו, ומזה יחייב מוט עשו כי ירים יעקב את ידו וגבר. ואמנם, מוט יעקב לא ימשך מהתנשאות עשו, אבל התנשאות עשו יחייב למוט יעקב, ולא ב"עצם" על דרך מה שימשך מוט עשו להתנשאות יעקב חלילה, אבל ב"מקרה", והוא: אם לא צדקת ה' יתברך אשר יעשה ביעקב ובה אויביו יכניע, כי יחלק ה' יתברך לכל העמים ולאמרים ישית בחלקות, למי יחפץ מבין כל עמים רבים להנחיל כסא כבוד יותר מעשו בן האהובה אשר התהלכו אבותיו לפניו אברהם ויצחק, ולזה יחייב שיתנשא עשו בגויים, אם לא בעת אשר יעקב וזרעו יצלו למלוכה.

זהו מה שימשיכוהו אלו הטעמים הצודקים, וענתה צדקתם מה שראינוהו נמשך מהמציאות, ומה שיעדהו הנביאים בהמשכתו. וזהו שאמר הכתוב (בראשית לו א): "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדם לפני מלך מלך לבני ישראל", ולמה הצרך לכתב "לפני מלך מלך", אם לא

להודיע כי מצד שבגויים ההם אין מלך לישראל - מלך מלך באדם, כי (לא) [לו] צלחה המלוכה בישראל לא מלך מלך באדם, כאשר נראה אשר סרה מלכותם בקום מלך בישראל, כי דוד הקים עליהם (שמואל ב ח ד) "נצבים" ולא הניח להם "מלכים", ונמשך עד זמן והושפט, כמו שכתוב בגימיו (מלכים א כב ח): "ומלך אין באדם נצב מלך", ונמשך זה עד ימי יהורם, אשר לחטאו ולכתו אחרי בית אחאב, כתוב בו (מלכים ב ח כ): "בגמיו פשע אדם מתחת יד יהודה וימלכו עליהם מלך". והיו גם כן מלכים עד גלות הארץ, כי כן כתוב (שם שם כב): "ויפשע אדם מתחת יד יהודה עד היום הזה", כי לא ענתה צדקתם להכרית מאדם מלכים. אמנם, בזמן בית שני היה אדם תחת יד ישראל, כי הורקנוס שקם שומרי ירושלים והכניסם בברית מילה (קדמוניות היהודים" ספר יג ט א; "וסיפיו" כח), ובימי אגריפס כאשר נלכדה ירושלים באו גדודי אדם לעזר את יהודה. כבר נראה מזה, כי כל המים אשר הצמיח ה' יתברך קרניו נתן אדם תחתנו, וכאשר נפשעו מקרית עז בפשע שומם, חגר אדם בעז מתניו, כי כבר הודיענו זכרונם לברכה היותנו בגלות אדם, כי עם היות אשר רומי המחצבת רהבנו, היא מכלל ארץ יון, כמו שתרגם אונקלוס (במדבר כד כד) "וצים מינד כתיים" - "וסיעו דאיסתחרן מרומאי", וכתים הוא אחד מבני יון, עם כל זה, מלכיה אשר מלכו בה היו אדומיים, והיו בתוכה מאדם עם רב, כמו שאמר המתרגם (איכה ד כב) "פקד עונך בת אדם גלה על חטאתך" - "אסער עוונתך רומי רשיעא דמתבנייא באיטליא ומליא אוכלוס' מן בני אדם". הנה זה מה שנראהו במה שעבר עליו מהזמן מענין אדם, כי בהצב ה' יתברך מטה עזנו מטה ידו, ובשפלנו ובדברנו רתת גבר עד להשחית.

ואמנם, במה שיעבר עוד מהזמן, כבר יעדו הנביאים שימשך ענינו על זה הסדר בעצמו. אמר (עובדיה א יח): "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש", (שם שם כא) "ועלו מושעים בהר ציון" וגו', כבר באר שעם היות שפעמים רבות נפל עשו ויפל וקם, אמנם לא יפל לבל יוסיף קום עד יקום יעקב ולא יוסיף לנפל עוד.

הנה אם כן, המציאות נחלק לשני אלה הילדים תאומי צביה לרשת אותו כל אחד בעתים שונים, ובסבת הקשר החזק אשר ביניהם נקראו שניהם "תולדות יצחק". ולזה פתח בפרשה ואמר (בראשית כה ט): "ואלה תולדות יצחק" וגו', ענינו: כי אלה השנים יעקב ועשו הנזכרים בפרשה הם תולדות יצחק, כי עם היות עשו רשע - בתולדותיו יחשב. אבל באברהם איננו כן, כי לא יירש בן האמה ולא ינחל כבוד ליקרא תולדות אברהם כיצחק, ולזה הוסיף ואמר (שם): "אברהם הוליד את יצחק". והסבה בזה, כי יצחק וישמעאל לא השוו אצל אברהם לאוהבם, אבל שם יצחק צבי עדין, ואליו הנחיל כבוד עשרו, ולבני הפילגשים נתן מתנות ושלחם מעליו, ואחר כך לא היה להם הקשר עם יצחק כלל, אבל ראוי להיות נשפך זכרם. ולא היה כן דבר יעקב ועשו אצל יצחק, עד כמעט עשו היה בחירו רצתה נפשו, וכי שניהם היו בני גבירה כבודו מדבקים איש באחיו מלדה ומבטן ומהריון, נקשרים בהדרגת ממשלה כמעט כל ימות העולם על הדרך שאמרתי, ולזה אי אפשר להשפיע שמו עם היותו רשע, כי בו ישוב יחפך ידו כל היום, ולזה אמר כי אלה הילדים שניהם "תולדות יצחק".

וספר איך בא ענינם - מורה על מה שנמשך מאחריהם. ואמר ראשונה כי לא הרתה אמן מהם על המנהג הטבעי (בראשית שם כא) - "כי עקרה הוא", אבל מאשר העתיר יצחק לה' יתברך ונעתר לו ורפאה. אמנם בזה אפשר שיפל ספק נפלא, כי רבקה לא נפלה ליצחק במקרה, אבל היא האשה אשר הזכירה ה' יתברך אליו, כאשר הורה ענין אליעזר, ואיך נפל לגורל יצחק עקדו אשה עקרה. אי אפשר שיושב בזה אלא מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה בפרק "הבא על יבמתו" (בימות סד א) שהקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתם של צדיקים, כי בזה יקריבם ונגשו אליו, למה שתתאחד הנפש עם בוראה כי תרבה תפלה, מה שלא יעלם.